

Sygn. akt II Ca 162/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 lutego 2018 roku

Sąd Okręgowy w Piotrkowie Tryb. Wydział II Cywilny Odwoławczy w składzie:

Przewodniczący	SSO Jarosław Gołębiowski
----------------	--------------------------

po rozpoznaniu w dniu 27 lutego 2018 roku w Piotrkowie Tryb.

na posiedzeniu niejawnym w postępowaniu uproszczonym

sprawy z powództwa (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w B.

przeciwko A. B.

z udziałem Prokuratura Rejonowego w Piotrkowie Tryb.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Rejonowego w Piotrkowie Tryb. z dnia 22 listopada 2017 roku, sygn. akt I Cupr 2923/17

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Rejonowemu w Piotrkowie Tryb. do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt II Ca 162/18

UZASADNIENIE

Wyrokiem zaocznym z dnia 22 listopada 2017 roku Sąd Rejonowy w Piotrkowie Tryb. oddalił powództwo (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w B. przeciwko A. B. o zapłatę.

Podstawę powyższego rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne Sądu Rejonowego:

W dniu 9 lutego 2016 roku pozwana A. B. wystawiła weksel własny in blanco z klauzulą „nie na zlecenie” na rzecz powoda (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w B.. Z treści weksla wynika, że pozwana zobowiązała się do zapłaty za ten weksel kwoty 10.849,11 złotych w dniu 1 września 2017 roku.

W dniu 2 sierpnia 2017 roku przez stronę powodową zostało sporządzone pismo, w którym powód informuje pozwaną o wypowiedzeniu pozwanej umowy pożyczki numer (...) z zachowaniem 30-dniowego terminu. Jednocześnie powód wskazał, że zgodnie z postanowieniami umowy pożyczki oraz deklaracji wekslowej wystawiony przez pozwaną weksel in blanco został wypełniony na kwotę 10.849,11 złotych.

Przy tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał, że powództwo wobec skutecznego zarzutu sformułowanego w trybie art 10 ustawy Prawo wekslowe podlegało oddaleniu jako nieudowodnione.

Motywuując powyższe wskazał, że przedmiotem niniejszego postępowania było zobowiązanie wekslowe, powstałe wskutek wystawienia w dniu 9 lutego 2016 roku weksla własnego in blanco z klauzulą „nie na zlecenie” na rzecz powoda (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w B.. Weksel, z którego wynika roszczenie powoda nie był przedmiotem obrotu, a spór toczy się wyłącznie między wystawcą weksla a remitentem. Powód wypełnił przedmiotowy weksel na kwotę 10.849,11 złotych i wezwał pozwaną A. B. do jego wykupu. Strona powodowa podniosła, że pozwana nie wpłaciła żadnej kwoty.

Dalej podniósł, że dla instytucji weksla in blanco zasadnicze znaczenie mają przepisy art. 10 i 13 Prawa wekslowego (Dz.U. z 2016 r. poz. 160). Z przytoczonych przepisów wynika po pierwsze, że weksel in blanco ma charakter niezupełny, gdyż ostateczną treść oświadczenia dłużnika wekslowego kreuje odbiorca weksla i po drugie, że obie strony stosunku łączą odpowiednie porozumienia. Niezupełność weksla odnosi się do zakresu jego minimalnej treści, aby móc nazwać taki dokument wekslem, gdyż z istoty weksel in blanco nie zawiera wszystkich elementów koniecznych. Orzecznictwo w tym względzie stoi na stanowisku, że wystarczający jest właściwie jeden podpis osoby złożony w zamiarze zaciągnięcia zobowiązania wekslowego (por. uchwała Sądu Najwyższego z 26 listopada 2009 roku, III CZP 98/09, Legalis; także wyrok Sądu Najwyższego z 15 maja 2008 roku, I CSK 548/07, OSNC-ZD 2009, Nr B, poz. 49). Odbiorca weksla otrzymuje upoważnienie do jego wypełnienia zgodnie z zawartym przez strony porozumieniem, zwanym deklaracją wekslową. Należy uznać, że odbiorcy weksla przysługuje zatem prawo kształtujące. Zobowiązanie wręczającego weksel do zapłaty według treści nadanej temu dokumentowi w wyniku uzupełnienia go zgodnie z udzielonym upoważnieniem, powstaje tylko o tyle, o ile uzupełnienia dokonała osoba uprawniona i wyłącznie w zakresie, w jakim treść uzupełnienia pokrywa się z treścią upoważnienia wynikającego z zawartego porozumienia.

W związku z powyższym w razie niezgodnego z porozumieniem wypełnienia weksla in blanco na niekorzyść dłużnika wekslowego nie powstaje zobowiązanie wekslowe o treści wyrażonej w wekslu (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 1967 roku, III CZP 19/66, OSNCP 1968/5/79; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 1972 roku, III PZP 17/70, OSNCP 1973/ 5/72, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 1997 roku, I CKN 48/97, OSNC 1997/9/124; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 1998 roku, III CKN 342/97, OSNC 1998/9/ 141).

Porozumienie wekslowe stanowi więc ogniwo łączące zobowiązanie ze stosunku podstawowego ze zobowiązaniem wekslowym. Wypełnienie weksla niezgodnie z deklaracją wekslową nie oznacza jednakże, że wystawca, w ogóle nie jest zobowiązany wekslowo. W takiej sytuacji odpowiedzialność wekslowa dłużnika istnieje tylko w takich granicach, w jakich weksel został wypełniony, stosownie do porozumienia wekslowego, a więc w takim zakresie, w jakim odpowiadałby wystawca, gdyby weksel został prawidłowo wypełniony.

Pismo Prokuratora Rejonowego w Piotrkowie Tryb. z dnia 17 października 2017 roku potraktowane zostało jako zarzut w trybie art. 10 ustawy Prawo wekslowe. Przepis ten stanowi, że jeżeli weksel, niezupełny w chwili wystawienia, uzupełniony został niezgodnie z zawartym porozumieniem, nie można wobec posiadacza zasłaniać się zarzutem, że nie zastosowano się do tego porozumienia, chyba że posiadacz nabył weksel w złej wierze albo przy nabyciu dopuścił się rażącego niedbalstwa. Wniesienie takiego zarzutu przenosi swoiście spór z obszaru prawa wekslowego na obszar prawa cywilnego w zakresie przepisów regulujących stosunek podstawowy. Wobec tego najdalej na rozprawie - po wniesieniu zarzutu przez prokuratora należy wnosić o przeprowadzenie dowodów, z których wynikać miałyby okoliczności wskazujące na zaciągnięcie przez pozwanego zobowiązania, którego wykonania przez pozwanego weksel miał zabezpieczać (por. uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 18 lutego 2016 roku w sprawie I ACa 1219/15).

W niniejszej sprawie powód reprezentowany wszakże przez profesjonalnego pełnomocnika złożył deklarację wekslową i umowę pożyczki już po wydaniu wyroku (data wpływu). Ponadto powód nie wykazał w jaki sposób i na jakie należności zaliczył ewentualne wpłaty pozwanej.

Pomimo, iż wypowiedzenie umowy pożyczki zawiera wyliczenie dłużnej kwoty, to jednak z jego treści nie wynika z jakiego tytułu zostały one naliczone, wskazane są jedynie odpowiednie punkty postanowień podstawowego zobowiązania. Z doświadczenia Sądu Rejonowego wynikało przy tym, że zawierane przez stronę powodową umowy obarczone są często niekorzystnymi dla drugiej strony klauzulami abuzywnymi. Nie sposób jednakże było ustalić

- wobec braku materiału dowodowego, że kwota na jaką został uzupełniony weksel była tożsama z wysokością rzeczywistego zobowiązania strony. Kierując się zasadą, iż nie można wywodzić ze swojego prawa więcej, niż to wynika z jego istoty, Sąd I instancji nie miał zatem możliwości dokonania kontroli nie tylko postanowień samej umowy pożyczki zawartej pomiędzy powodem a pozwaną, ale również porozumienia wekslowego, w oparciu o który został wypełniony weksel in blanco w zakresie prawidłowości jego wypełnienia.

W konsekwencji należy uznać, iż Sąd Rejonowy nie miał możliwości zweryfikowania jaką ewentualnie kwotę i kiedy spłaciła pozwana. Dopiero po wyrokowaniu pełnomocnik mimo wezwania zdecydował się załączyć do akt sprawy dokumenty, do złożenia których go wzywano. Jednakże w czasie orzekania w sprawie ich nie było w dyspozycji sądu i okoliczności z nich ewentualnie wynikające nie mogły mieć żadnego znaczenia dla rozstrzygnięcia w sprawie.

Reasumując – w ocenie Sądu Rejonowego – powód reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika – nie wykazał swojego roszczenia co do wysokości.

Od obowiązku udowodnienia faktów uzasadniających roszczenie nie zwalnia powoda nawet treść przepisu art. 339 k.p.c., zgodnie z którym, jeżeli pozwany nie stawił się na posiedzenie wyznaczone na rozprawę albo mimo stawienia się nie bierze udziału w rozprawie, przyjmuje się za prawdziwe twierdzenie powoda o okolicznościach faktycznych przytoczonych w pozwie lub w pismach procesowych doręczonych pozwanemu przed rozprawą. Z treści tego przepisu wynika bowiem również, iż twierdzeń powoda nie przyjmuje się za prawdziwe, jeśli budzą one uzasadnione wątpliwości albo zostały przytoczone w celu obejścia prawa. Podkreślić także należy, że domniemanie które zostało ustanowione w tym przepisie, a dotyczące zgodności twierdzeń powoda z rzeczywistym stanem rzeczy nie zwalnia powoda od przytoczenia faktów, które są niezbędne do dokonania subsumcji materialno-prawnej, stanowiącej faktyczną i materialno-prawną podstawę wyroku. Sąd obowiązany jest bowiem, nawet przy uznaniu twierdzeń powoda za prawdziwe, dokonać prawidłowej oceny zasadności żądania pozwu opartego na tych twierdzeniach, z punktu widzenia prawa materialnego (por. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 czerwca 1997 roku, I CKU 87/97, Prok. i Prok. 1997/10/44).

Należy przy tym zwrócić uwagę, że w ocenie sądu zasadność stosowania art 339 k.p.c. w związku z zarzutem w trybie art. 10 Prawa wekslowego sformułowanym wszakże przez rzecznika interesu publicznego doznaje daleko idącego osłabienia, zwłaszcza, że w całokształcie okoliczności sprawy twierdzenia powoda zawarte w pozwie nie są zupełnie oczywiste, o czym szeroko mowa jest powyżej.

Powyższy wyrok zaskarżyła apelacją strona powodowa (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w B.. Apelująca zarzuciła wyrokowi:

1. obrazę prawa materialnego tj.:

– art 10 ustawy z 28 kwietnia 1936 roku – Prawo wekslowe w zw. z art. 48 ustawy z 28 kwietnia 1936 roku – Prawo wekslowe i art. 6 k.c. poprzez przyjęcie, iż ciężar dowodu w niniejszej sprawie spoczywał na stronie powodowej w sytuacji, gdy powództwo zostało oparte na podstawie weksla in blanco a tym samym sprawa niniejsza nosiła charakter sprawy wekslowej powodując, iż obowiązek udowodnienia wad wypełnionego weksla, niezgodności z deklaracją wekslową czy też nieistnienia zobowiązania, bądź wykazania, iż zobowiązanie to nie opiewa na kwotę wskazaną w treści weksla zgodnie z zawartym przez strony porozumieniem obarcza stronę pozwaną a nie powodową,

2. naruszenie przepisów postępowania które miało wpływ na rozstrzygnięcie tj.:

– przepisu art. 232 k.p.c. poprzez działanie przez sąd orzekający za stronę pozwaną w sytuacji, gdy z treści tego przepisu wynika, iż w pierwszej kolejności to strona dowodzi swoich twierdzeń, a dopiero po wyczerpaniu środków dowodowych Sąd może dopuścić dowód nie wskazany przez stronę co nie oznacza, iż procedujący może przeprowadzić całe postępowanie dowodowe za jedną ze stron,

– art. 3 k.p.c., art. 232 k.p.c., art. 187 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. polegające na przyjęciu, że strona powodowa miała obowiązek przedstawienia już w pozwie faktów i dowodów mających znaczenie dla ewentualnych przyszłych zarzutów, które w sprawie mogła podnieść strona przeciwna, w szczególności mających znaczenie dla oceny ewentualnego zarzutu pozwanego nieistnienia bądź zawyżenia wiarygodności, w sytuacji, gdy to strona pozwana była zobowiązana, do przedstawienia dowodów w tym zakresie;

– art. 3 k.p.c., art. 227 k.p.c., art. 232 k.p.c. i art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 6 k.c. oraz art. 101 ustawy z 28 kwietnia 1936 roku – Prawo wekslowe poprzez nieuwzględnienie powództwa w wypadku gdy powódka oparła swoje roszczenie na przedstawionym do zapłaty, prawidłowo wypełnionym i ważnym dokumencie wekslowym a pozwany nie złożył skutecznych wniosków dowodowych przeciwko żądaniu pozwu, a tym samym nie wykazał, że żądanie pozwu jest niezasadne.

Wskazując na powyższe apelująca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i uwzględnienie powództwa w całości oraz zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki kosztów postępowania w I i II instancji, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, bądź ewentualnie o jego uchylenie w całości i przekazanie sprawy w zaskarżonym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji w innym składzie, z pozostawieniem temu Sądowi orzeczenia o kosztach instancji odwoławczej.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Wniesiona apelacja skutkuje uchyleniem zaskarżonego wyroku i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu.

Do sprawy zgłosił swój udział w charakterze rzecznika interesu publicznego Prokurator Rejonowy w Piotrkowie Tryb. (por. jego pismo z dnia 17 października 2017 roku k. 19 i k. 19 verte). Pismo procesowe od niego pochodzące zawiera szereg wniosków dowodowych oraz stanowisko w zakresie ważności umowy pożyczki, tj. w zakresie węzła podstawowego.

Przedstawiona inicjatywa procesowa prokuratora wymagała, ażeby wraz z wezwaniem na rozprawę powodowa firma otrzymała odpis pisma prokuratora z dnia 17 października 2017 roku. Jest do podyktowane zachowaniem równowagi procesowej obu stron, nad którą Sąd orzekający winien bezwzględnie czuwać.

Inicjatywa dowodowa należy w szczególności do stron postępowania, a jeżeli występuje jeszcze inny podmiot, np. interwenient, wówczas i temu podmiotowi takie uprawnienie procesowe służy.

Powód ma prawo przedstawiać swoje racje i podjąć akcję zaczepną przeciwko pozwanemu i interwenientowi, jeśli któryś z tych podmiotów przeczy twierdzeniom oraz faktom przytoczonym w uzasadnieniu pozwu.

Lektura akt prowadzi do wniosku, że wyrok zaoczny został wydany przedwcześnie.

Powodowa firma otrzymała jedynie zawiadomienie o terminie rozprawy na dzień 22 listopada 2017 roku (por. elektroniczne potwierdzenie obioru k. 23). Powodowi ani też jego pełnomocnikowi nie doręczono odpisu pisma procesowego prokuratora. Brak jest jednocześnie dowodu na to czy, a jeżeli tak to kiedy stronie pozwanej doręczono wezwanie do zajęcia ostatecznego stanowiska w sprawie w związku z pismem Prokuratora.

Skoro Sąd Rejonowy wydając wyrok zaoczny nie poprzestał na faktach i twierdzeniach przytoczonych w pozwie, winien był umożliwić powodowi skuteczną obronę przed twierdzeniami prokuratora. Wymagała tego obiektywność Sądu i powinność równego traktowania obu stron postępowania.

Ponownie rozpoznając sprawę Sąd Rejonowy ustali, czy i w jakim zakresie, umowa pożyczki zawierała klauzule niedozwolone i jaki ma to ostateczny wpływ na końcowe rozstrzygnięcie.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Rejonowy wniesione powództwo w całości oddalił. Wynika z tego taki skutek, iż nie znaleziono podstaw do uwzględnienia żądania choćby w niewielkiej części.

Budzi to poważne wątpliwości i prezentowana przez Sąd meriti teza winna być gruntownie zweryfikowana. Treść motywów pisemnych zaskarżonego wyroku wskazuje, że w ramach ustaleń faktycznych przyjęto jako niezaprzeczony fakt zawarcia przez strony umowy pożyczki. Jednocześnie brak jest ustaleń czy, a jeżeli tak, to w jakiej wysokości zadłużenie zostało spłacone.

Zawieranie umów pożyczki jest prawnie dozwolone. Dający pożyczkę ma prawo żądać zwrotu jej przedmiotu (art. 720 k.c.).

Oddalenie żądania opiera się na założeniu, że umowa nie była w ogóle zawarta, względnie zobowiązanie zostało wykonane przez dłużnika. W tym zakresie brak jest jakichkolwiek ustaleń.

Nie można w każdej sprawie mającej za przedmiot pożyczkę doszukiwać się klauzul niedozwolonych. Należy każdorazowo wskazać, jakie konkretnie klauzule niedozwolone zostały zastosowane i jakich postanowień one dotyczą.

Dopiero tak poczynione ustalenia pozwolą na ustalenie, w jakim ewentualnie zakresie umowa nie obowiązuje.

Z tych też względów, Sąd Okręgowy na podstawie art. 505¹² § 1 k.p.c. w zw. z art. 386 § 4 k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji.